

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ԳԻՏԵՐ

ԱՄԵՆ. Տ. ՏԻՐԱՆ ԱՐՔԵՊՍ. ՆԵՐՍՈՅԵԱՆԻ

Գեր. Տ. Տիրան Արքեպիսկոպոս, մկրտությունից հետո Ներսէս Թաւուզճեան, ծնած է Այնթապի մէջ, 1904, Օգոստ. 23ին: Հայրը՝ Տ. Ներսէս Քհնյ. Թաւուզճեան, առաջին աշխարհամարտին կը տարագրուի ամբողջ ընտանիքով, եւ իր ժողովուրդին հետ կը քշուի մինչեւ Սիրիոյ անապատները: Մայրը, Աննիցա, Այնթապի աղջկանց Կրթասիրաց վարժարանի առաջին տեսչուհին էր: Պատանին Ներսէս կը ճաշակէ տարագրութեան դառնութիւնները, իր երեք քոյրերուն եւ մէկ եղբորը հետ (Մարիամ, Դշտոյ, Շողիկ, Գէորգ): Տարագրութեան ընթացքին պատիկ քոյրը կը մեռնի: Այնթապի մէջ կը ծնի երկրորդ եղբայրը՝ Յակոբ:

Առաջին աշխարհամարտի զինադադարէն յետոյ Այնթապ կը վերադառնան, 1919ին:

1921ին, Այնթապի հերոսամարտի վախճանին, երբ ֆրանսացիները տակաւին քաշուած չէին, Ներսէս կը ղրկուի Երուսաղէմ, Սրբոց Յակոբեանց վանքի Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ շարունակելու համար իր ուսումը: Ժառանգաւորաց վարժարանը աւարտելէ յետոյ, 1924ին, Ներսէս Թաւուզճեան կը ձեռնադրուի կիսասարկաւագ, եւ կը կարգուի ուսուցիչ վանքին հովանաւորած ազգային նախակրթարանին մէջ:

Սարկաւագ կը ձեռնադրուի 1926 Հոկտեմբեր 3ին, կուսակրօն քահանայ ըլլալու համար, ուրիշ ինն անծերու հետ: Իր աստուածաբանական ուսմունքը շարունակելով հանդերձ, կը նշանակուի ուսուցիչ Ժառանգաւորաց վարժարանին մէջ:

1928 Յուլիս 22ին, քահանայական ձեռնադրութիւն ստանալով, Ներսէս Սարկաւագ կը վերակոչուի Տիրան Արքեպ: Ձեռնադրիչ Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան, կը փոխէ «Թաւուզճեան» մականունը «Ներսոյեան»ի, զայն առնելով ձեռնադրեալին մեծ հօրը Ներսո անունէն:

Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ, Տիրան Արքեպ Անգլիա կը մեկնի, իր օծա-

կից ընկերոջը Նորայր Արքեպ Պողարեանի հետ, եւ երկու տարի կ'ուսանի, նախ Եօրքշայրի Միրֆիլտ քաղաքի մօտիկ գտնուող Քալէն ավ սէր Բէգրեֆօրն, ապա Լոնտոնի Քիւնկզ Քալէն հաստատութիւններուն մէջ:

1930ին, Երուսաղէմ դառնալով, Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանի մէջ կը դասաւանդէ գրաբար լեզուի, աստուածաբանութեան, եւ եկեղեցական պատմութեան եւ Ս. Դրոց մեկնաբանութեան դասեր, նոյն ատեն ստանձնելով զանազան վարչական պաշտօններ վանքին մէջ:

1931ին Տիրան վարդապետ, Երուսաղէմի Հայ Պատրիարքութեան պաշտօնաթերթ ՍԻՈՆ ամսագրի խմբագրութիւնը կը վարէ լման տարի մը, յաջորդելով Բաբգէն Եպս.ին որ ընտրուած ըլլալով Տանն Կիլիկիոյ Աթոռակից կաթողիկոս մեկնած էր Անթիլիաս: 1932ին Տիրան Վրդ.ին կը յանձնուի Ժառանգաւորաց վարժարանի եւ Ընծայարանի տեսչութիւնը:

1932 - 1937, հինգ տարիներ, իբրեւ տեսուչ հոգեւոր կրթարանի, Տիրան վարդապետ ծրագրի մը համաձայն անխոնջ կ'աշխատի: Այս տարիները կը յայտնաբերեն անոր մէջ զօրաւոր անհատականութեան տէր անձը, կազմակերպող միտքը, կարգապահ մեծաւորը, շրջահայեաց վերատեսուչը: Այս բոլոր յատկութեանց մէկտեղեալ իրագործումը կարելի էր տեսնել ուսումնական ծրագրի վերամշակման մէջ, կրթական մակարդակի բարձրացման եւ վարժարանի ընդհանուր վերելքին մէջ:

Նոյն շրջանին, Տիրան վարդապետ, միաժամանակ կը վարէ զանազան պաշտօններ: 1932ին, ան կը ղրկուի Անգլո-Եգիպտական Սուտան, տեղւոյն հայութեան հոգեւոր կարիքները յանձնաձեւելու կարճ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին: Երկրորդ առաքելութիւն մը կը ստանձնէ 1934ին, երբ Թորգոմ պատրիարքի կարգադրութեամբ կ'այցելէ Մարսէյլ, Ֆրանսա, Գրիգորիս

Եպս. Պալաքեանի մօտ գտնուող կարեւոր պաշտօնաթղթեր՝ Հայկական Հարցին վերաբերեալ, ստանալու եւ ցուցակագրելով երուսաղէմ վերադարձնելու համար: Իսկ մինչեւ 1938, վանքէն ներս, Միաբանական Ընդհ. Ժողովին կողմէ կ'ընտրուի Ատենապետ նոյն Ժողովին: Ապա կ'ընտրուի անդամ Տնօրէն Ժողովի եւ վանքի կալուածոց յանձնախումբի:

Տիրան վարդապետ հովուական փորձառութիւն ձեռք կը բերէ նախ ի Բարիզ, ուր կը մեկնի 1938ին, Թորգոմ պատրիարք Դուշակեանի կարգադրութեամբ: Այնտեղ կը հրատարակէ ծխական թերթ մը՝ «Մեր Տունը» յատկանշական անունով: Երկրորդ տարին, 1939 Դեկտեմբերին, Լոնտոնի Ս. Սար-

լով «Քրիստոնէական Մօտեցում մը Համայնավարութեան», որ երկրորդ տպագրութեան եւս կ'արժանանայ 1943ին: Բաց աստի յօդուածներ կը գրէ The Asiatic Review, The International Review of Mission, The Church Times, The World Digest հրատարակութեանց:

1943 Հոկտ.ին, Տիրան Վրդ. կ'ընտրուի Հիւսիսային Ամերիկայի Հայոց Արեւելեան Թեմի Առաջնորդ, յաջորդելով Գարեգին Արքեպս. Յովսէփեանցի, որ ընտրուած էր կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: 1944 Նոյեմբերին կը հասնի Ամերիկա եւ կը ձեռնարկէ իր պաշտօնին: Հիւսիսային Ամերիկայի Առաջնորդութեան տարիները կը կազմեն ամենէն բեղուն շրջանը Տիրան վար-

Ընտրութեան ետք՝ շնորհաւորութիւններ:

գիս Եկեղեցւոյ Երէջ կը կարգուի: Լոնտոնի մէջ Տիրան վարդապետ, բացի Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ հետ կապուած հովուական պաշտօնէն, կը կատարէ նաեւ զրական աշխատանքներ: Անկլիքան աստուածաբաններու եւ մտաւորականներու շրջանակի մը մէջ կը կարդայ ուսումնասիրութիւն մը՝ «Հայ Եկեղեցւոյ Վարդապետական Դիրքը» ներկայացնող: Նոյնպէս՝ անգլերէն լեզուով գիրք մը կը հրատարակէ, իմաստասիրական եւ աստուածաբանական հիմունքներով մատնանշե-

ղապետի գործունէութեանց: Կիլիկիոյ ընտրեալ կաթողիկոս Գարեգին Արքեպս. Յովսէփեանցի ձեռամբ, նախքան վերջնոյս Ամերիկայէն մեկնիլը, կը ստանայ Ծայրագոյն վարդապետի տասը աստիճաններ: Իսկ 1945ին, գլխաւորելով Ամերիկահայոց Ազգ. Եկեղեցական պատգամաւորութիւնը, կը մասնակցի Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի ընտրութեան, եւ Գէորգ Զ. Վեհ. Հայրապետի ընտրութենէն յետոյ, Նորին Սրբութեան ձեռքով կ'օծուի եպիսկոպոս:

Էջմիածնէն վերադարձին Տիրան Եպիսկոպոս կը ձեռնարկէ Ամերիկայի թեմին կազմակերպումին եւ բարգաւաճման: Իր առաջնորդութեան առաջին քառամսյա շրջանին, 1944–1948, հանգանակութիւններ կը կատարուին Էջմիածնի Հոգեւոր ձեւարանին մէջ տասը ուսանողներու ծախքը հոգալու համար Ամերիկայի թեմին անունով: Թեմական տարողութեամբ, հիմը կը դրուի Հայց. Եկեղեցւոյ Երիտասարդաց կազմակերպութեան, որոշ կանոնադրով, ծրագիրով եւ գործունէութեամբ: Կը կազմուի նաեւ Կեդրոնական Յանձնաժողով մը կառուցանելու համար թեմին մայր եկեղեցին եւ անոր կողքին՝ Մշակութային Տունը: Այս նպատակով իսկ կը գնուի Առաջնորդարանի սեպհական հողը, որուն վրայ զբաղւող շէնքերէն մէկուն մէջ կը փոխադրուի Առաջնորդարանի գրասենեակը: Կը հաստատուի Հոգեւորականաց Ամառնային Հաւաքոյթի դրութիւնը դաստիարակական խնամքով յայտագիրով, ինչպէս նաեւ Հայաստանայց Եկեղեցւոյ Ամերիկայի թեմին կարօտ Հոգեւորականաց Հիմնադրամը: Եկեղեցական արարողութեանց բարեկարգման նպատակով կը կազմակերպուի Դպրաց Դասերու Ընկերակցութիւնը:

Ասոնց կարգին եւ կարեւորութեամբ նշանակելի ձեռնարկ մըն է Երիտասարդ հոգեւորականներ դաստիարակելու ծրագիրը, Տէր եւ Տիկ. Ալեք եւ Մարի Մանուկեաններու մեկենասութեամբ: Այս ծրագրին իրագործումով եւ կարգ մը ուրիշ բարեփոխումներու օժանդակութեամբ, Տիրան Եպիսկոպոս, իր առաջնորդութեան երկրորդ քառամսյա վերջաւորութեան, քսան եւ ութը Երիտասարդ եւ պատրաստուած հոգեւորականներ եւ ուսանողներ հոգեւոր ծառայութեան կանչած էր Ամերիկայի մէջ:

Երկրորդ քառամսյա ընթացքին, թեմական կանոնադրութիւնը կրկին վերաբնութեան կ'ենթարկուի 1950ին: Տատուրեան Ընկերակցութեան նուիրատուութեամբ կը հաստատուի Առաջնորդարանի Մասնաւոր Հիմնադրամը, օժանդակելու համար թեմին մէջ կատարուող կրօնական, կրթական եւ մշակութային գործին: Իսկ Վարդանանց Հերոսամարտին 1500ամեակը կը տօնուի թեմին բոլոր համայնքներուն մէջ:

1950ին, Սերովբէ Վրդ. Մանուկեանի նուիրակութեան շրջանին, Տիրան Եպիսկոպոս կը գլխաւորէ Երուսաղէմի Հայոց վանքին եւ աղէտեալներուն ի նպաստ հանգանակութիւնը: Նոյն տարին, Երուսաղէմի Պատրիարքութեան կողմէ իրեն ներկայա-

ցուցիլ կը մասնակցի Միացեալ Ազգաց ընդհանուր Ժողովի ննամատարական Խորհուրդի նիստերուն՝ գումարուած Ժընէվի մէջ:

1951ին Արքեպիսկոպոս Երեմիայի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Զ. Հայրապետի կոնդակով: 1952ին ամրան կը նամարդէ դէպի Արեւելք, ամերիկահայոց յարգանքը յայտնելու համար հանդէպ Կիլիկիոյ երջանկայիշատակ Հայրապետ Տ. Դարեգին կաթողիկոսի յիշատակին, անոր մահուան Քառասունքին առիթով եւ Անթիլիասի մէջ կը մատուցանէ Ս. Պատարագ: Ժամբուն վրայ, Տիրան Արքեպ. ներկայ կը գտնուի Շուէտի Լուսն քաղաքին մէջ գումարուած Հաւատոյ եւ Կարգի Համաշխարհային Եկեղեցական համաժողովին:

Նոյն տարին, Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Եկեղեցիներու Դպրաց Դասերու Ընկերակցութիւնը կը կազմակերպէ տարեկան ամառնային դասընթացքներ, հայերէն եւ անգլերէն լեզուներով, Ամերիկահայ երիտասարդները հաղորդ պահելու համար Հայ Եկեղեցւոյ եւ ազգի պատմութեան, եւ Հայ Մշակոյթի զանազան իրագործումներուն: 1953ին, Հիսիսային Ամերիկայի Արեւելեան Թեմի Երեսփոխանական Ժողովը երրորդ քառամսյա համար Տիրան Արքեպիսկոպոսը կ'ընտրէ առաջնորդ, եւ սակայն ան, 1954 Մայիս 1ին, կը հրաժարի առաջնորդի պաշտօնէն: 1955 Սեպտեմբերին կը վերադառնայ Երուսաղէմ, ուրկէ զինք վտարելու համար կատարուած փորձերը, զրպարտութեամբ եւ այլ ապօրէն միջոցներով, պահ մը իրենց արդիւնքը կուտան, իր բռնի տարագրութեամբ դէպի Պէյրութ, 1956 Հոկտեմբեր 9ին: Սակայն Միաբանութեան եւ Յորդանանու ամբողջ հայ համայնքին միակամ բողոքներուն, ցոյցերուն եւ աշխատանքներուն շնորհիւ Յորդանանու նոր, արդար կառավարութիւնը կ'արտօնէ իր վերադարձը Նոյեմբեր 15ին: Ս. Յակոբեանց Միաբանութիւնը իր Ընդհանուր Ժողովին մէջ կը հաստատէ Նորին Սրբազնութիւնը իր Պատրիարքութեան Տեղապահի պաշտօնին մէջ, պաշտօն՝ որուն համար կանխաւ ընտրած էր զայն անոր բացակայութեան, պաշտօնանկ ընելէ ետք, Հոկտեմբեր 13ին, Տիրան Արքեպ. ի դէմ կառավարութեան զրպարտագիր ներկայացնող նախկին Տեղապահը:

1957 Մարտ 20ին, Միաբ. Ընդհ. Ժողովը Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Սուրբ. Սթոքի Պատրիարք կ'ընտրէ Գեր. Տ. Տիրան Արքեպ. Ներսիսեանը: